

Baggrund

Danmarks Erhvervsfremmebestyrelse har inviteret Bestyrelsen i Erhvervshus Nordjylland til at beskrive de nordjyske udfordringer, potentialer og hovedprioriteter. Beskrivelsen fungerer som det nordjyske indspil til den nationale strategi for decentral erhvervsfremme for 2020 og frem og er udarbejdet i samarbejde med BRN og KKR og med involvering af relevante nordjyske aktører, herunder uddannelses- og videninstitutioner, arbejdsmarkedets parter, Region Nordjylland, lokale erhvervskontorer og private virksomheder.

Resumé

Nordjylland har store potentialer, der kan realiseres for at sikre bæredygtig vækst og udvikling i hele regionen. Men Nordjyllands hovedudfordring er, at der siden 2009 er opstået et betydeligt produktivitetsefterslæb sammenholdt med resten af Danmark. Med afsæt i de seks nationalt udpegede vækstdrivere beskrives de potentialer, der skal bygges videre på, hvis Nordjyllands produktivets- og vækstudvikling skal følge med resten af Danmarks - set i lyset af de underliggende udfordringer, der ligeledes beskrives under hver vækstdriver.

Derudover udpeges de nordjyske hovedprioriteter, som går på tværs af vækstdriverne, og som vurderes at være særligt væsentlige for at sikre en fortsat positiv udvikling i Nordjylland. Der skal foretages et virksomhedsløft til bredden rettet mod de virksomheder, som har vilje til at vækste og udvikle sig, uanset om de er etablerede virksomheder eller iværksættere. Det skal sikres, at virksomhederne har adgang til kvalificeret arbejdskraft, herunder gennem indsatser på tværs af erhvervs- uddannelses- og beskæftigelsespolitik. Og så skal der bygges videre på de fire styrkepositioner – det smarte, det grønne, det blå og det attraktive Nordjylland – hvor Nordjylland står særligt stærkt sammenholdt med resten af Danmark og hvor der er stort potentiale for at løfte det samlede nordjyske erhvervsliv og produktivitet – også til gavn for resten af landet.

Indhold

1. Nordjyllands hovedudfordring – Produktivitetsvækst	3
2. Vækst drivere	4
2.1 Kvalificeret arbejdskraft og social inklusion	4
2.2 Digitalisering og automatisering	6
2.3 Innovation og ny teknologi	7
2.4 Internationalisering/globalisering	8
2.5 Grøn omstilling	9
2.6 Iværksætteri	10
3. Nordjyllands hovedprioriteter	12
3.1 Virksomhedsløft til bredden af virksomheder (med “vilje til at vækste”)	12
3.2 Kvalificeret arbejdskraft	12
3.3 Nordjyske styrkepositioner	13
3.3.1 Det smarte – IKT og digitalisering	14
3.3.2 Det grønne – Energi og grøn omstilling	15
3.3.3 Det blå – Maritim og fiskeri	16
3.3.4 Det attraktive - Turisme	17

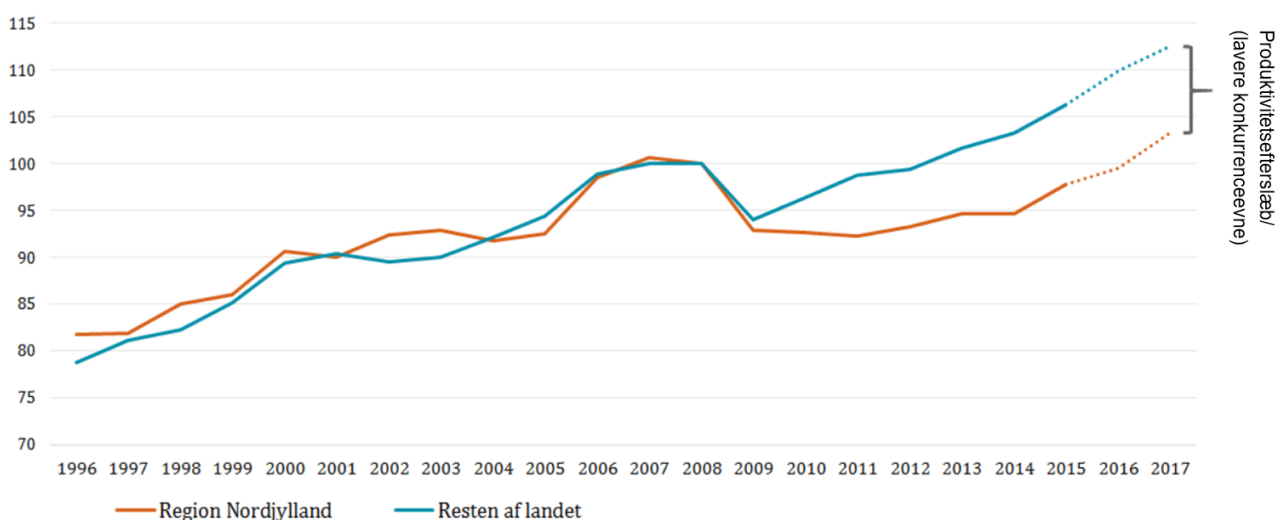
1. Nordjyllands hovedudfordring – Produktivitetsvækst

Selvom Nordjylland i disse år gennemgår en generel positiv udvikling, skal der fortsat arbejdes målrettet på at sikre fremtidig vækst ved at fokusere endnu mere på de potentialer og styrkepositioner, der eksisterer i det nordjyske erhvervsliv. Samtidig skal vi også konkret adressere de nordjyske udfordringer, der gør sig gældende.

Nordjyllands hovedudfordring er, at landsdelens økonomi (bruttoværditilvæksten) frem til 2009 har udviklet sig i samme tempo som i resten af landet, men at der siden er opstået et betydeligt nordjysk efterslæb (jf. figur 1). Et efterslæb, som dog viser tegn på at mindskes lidt de senere år.

Ca. 30 % af efterslæbet kan tilskrives en lavere udvikling i beskæftigelsen (antal arbejdstimer) end landsgennemsnittet, mens den resterende del skyldes en væsentlig lavere udvikling i timeproduktiviteten i årene 2009 til 2017. De private virksomheder i region Nordjylland har således den laveste produktivitet blandt de fem danske regioner og den næstlaveste produktivitetsudvikling siden 2008 (efter Midtjylland)¹. Produktivitetsefterslæbet medfører en lavere konkurrenceevne hos de nordjyske virksomheder, sammenholdt med gennemsnittet af virksomheder i resten af landet. Det er således afgørende at vende denne udvikling gennem en række fokuserede prioriteter og indsatser, så nordjyske virksomheder som minimum når op på niveau med resten af landet. Og det er der store muligheder for at sikre.

Figur 1: Udvikling i bruttoværditilvæksten for private erhverv 1996 til 2017, faste priser 2010 (2008=100)

Kilde: Danmarks Statistik - Nationalregnskabet

* 2015-2017 er baseret på foreløbige opgørelser

Der er mange veje til at løfte produktiviteten og dermed sikre vækst og arbejdspladser i Nordjylland. Det vurderes blandt andet, at der ligger et særligt potentiale i dels at sikre virksomhederne bedre adgang til *kvalificeret arbejdskraft* og dels løfte *digitaliseringsniveauet* i virksomhederne. Begge potentialer kan kategoriseres som vækstdrivere, hvor der i Nordjylland er et solidt grundlag og stærke potentialer at bygge videre på, men samtidig også udfordringer som skal håndteres. De to vækstdrivere, kvalificeret arbejdskraft og digitalisering er sammen med fire andre vækstdrivere, udpeget af Danmarks Erhvervsfremmebestyrelse og kan bidrage til at understøtte en mere positiv produktivits- og vækstudvikling i Nordjylland. De seks beskrives nærmere i følgende afsnit.

¹ Danmarks Statistiks Statistikbank; Nationalregnskabet - Regionale regnskaber. Opgørelsen er ekskl. offentlige brancher.

2. Vækst drivere

I dette afsnit beskrives Nordjyllands erhvervslivs aktuelle potentialer og udfordringer med afsæt i de seks centrale vækstdrivere, der er udpeget af Danmarks Erhvervsfremmebestyrelse. Nordjylland har gode forudsætninger og stærke potentialer, der skal udnyttes i hver af de seks vækstdrivere – også set i lyset af de udfordringer, der i større eller mindre omfang eksisterer under hver vækstdriver. Det er med fokus på disse forudsætninger og potentialer, de nedenstående seks afsnit skal læses.

2.1 Kvalificeret arbejdskraft og social inklusion

Adgang til en kvalificeret arbejdsstyrke og medarbejdere med de rette kompetencer er en afgørende forudsætning for de nordjyske virksomheders fremtidige vækst og produktivitetsforbedringer.

Nordjylland er udfordret i forhold til kvalificeret arbejdskraft. Men der er også et meget stærkt samarbejde på tværs af uddannelses-, beskæftigelses- og erhvervsfremmeaktører samt mellem uddannelsesinstitutioner og virksomheder, så der er et solidt fundament og dermed potentialer at bygge videre på i forhold til at sikre mere kvalificeret arbejdskraft til nordjyske virksomheder.

Ud over styrket rekruttering, fastholdelse samt bedre match mellem efterspørgsel og uddannelse af rette kompetencer, kræver det indsats med fokus på opkvalificering af arbejdsstyrken og på social inklusion som en måde at øge arbejdsstyrken på og samtidig bidrage til at inddrage folk på kanten af arbejdsmarkedet.

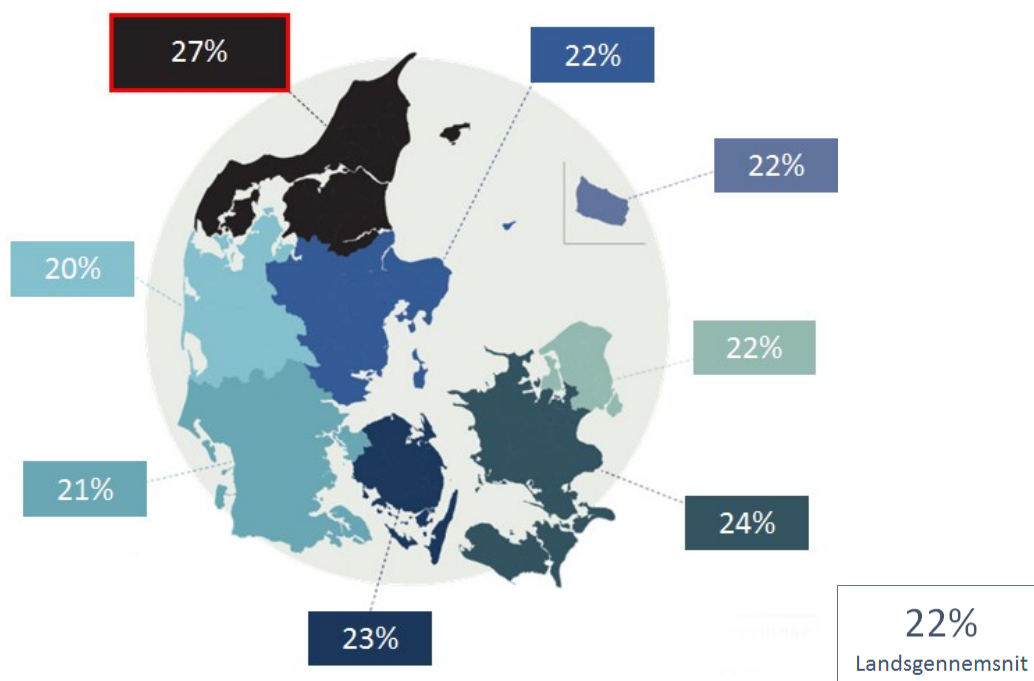
Sagen er dog den, at Nordjyske virksomheders produktivitetsudvikling og vækst i høj grad begrænses af tiltagende udfordringer med at rekruttere de rette kompetencer samt tilstrækkelig arbejdskraft.

En undersøgelse viser, at 27 % af nordjyske virksomheder har oplevet forgæves rekrutteringer fra sep. 2018 - feb. 2019, hvilket er det højeste niveau i landet (se figur 2).² Ifølge en anden undersøgelse har hver anden rekrutterende virksomhed i Nordjylland problemer med at få besat en opslået stilling, og hver syvende nordjyske industrivirksomhed må begrænse produktionen pga. mangel på arbejdskraft, der nu er på samme niveau som før krisen i 2007³.

² Styrelsen for Arbejdsmarked og Rekruttering, 2019. Forgæves rekrutteringer angiver om det via elektroniske jobopslag er lykkedes at rekruttere arbejdskraft til den ledige stilling,

³ Region Nordjylland, 2018: Behov for kvalificeret arbejdskraft i Nordjylland.

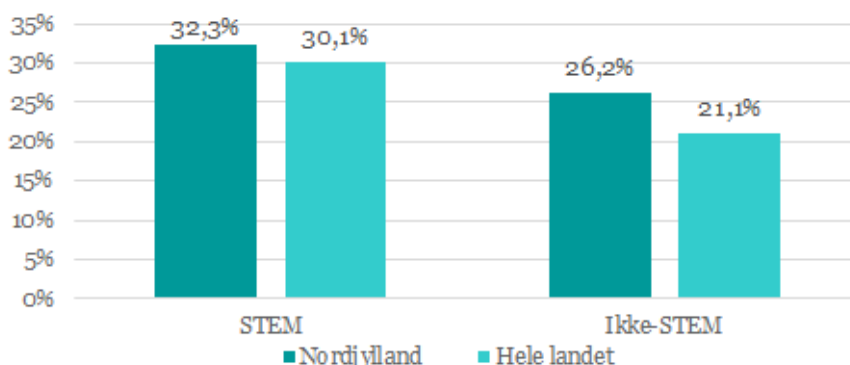
Figur 2: Antal forgæves rekrutteringer, sep. 2018 - feb. 2019

Kilde: Styrelsen for Arbejdsmarked og Rekruttering og Børsen, 2019

I Nordjylland udgør STEM-uddannede personer (Science, Technology, Engineering & Mathematics) aktuelt 22,3 % af den nordjyske arbejdsstyrke (landsgennemsnittet er 20,3 %)⁴, men alene fra 2011 til 2017 er efterspørgslen på STEM-kompetencer steget med 88 % (på landsplan 41 %)⁵. Der er således en udbredt og tiltagende efterspørgsel og mangel på STEM-kompetencer, hvor ca. en tredjedel af de opslåede stillinger i nordjyske virksomheder ikke kan besættes med de ønskede faglige kompetencer. Rekrutteringsproblemer på STEM-området er landsdækkende men er mere udtalt i Nordjylland - på trods af relativt mange STEM-uddannelser i Nordjylland (se figur 3).

Figur 3: Forgæves rekrutteringsrate i region Nordjylland vs. hele landet

Kilde: Højbjerg, Bauer Schultz, på baggrund af data fra STAR's rekrutteringssurvey, 2019

Nordjylland oplever endvidere, at der er en relativt høj nettoaflytning fra Nordjylland af personer i alderen 22 til 30 år⁶. En stor andel af disse er studerende ved universitetet, som enten færdiggør deres uddannelse i en anden region eller aflytter, efter uddannelsen er afsluttet, pga. job. Der sker med andre ord et stort videnstab.

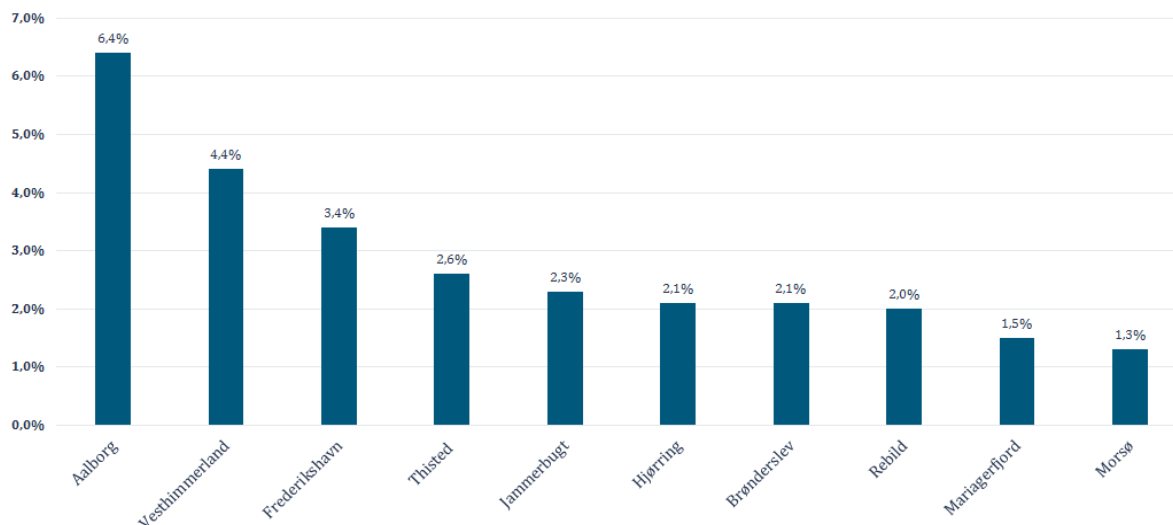
⁴ Region Nordjylland, 2019: Supplerende analyse til "Status på STEM-området i Region Nordjylland".

⁵ Højbjerg, Brauer, Schultz, 2019: Status på STEM-området i Region Nordjylland.

⁶ Region Nordjylland, 2018: Befolkningens udvikling og udenlandsk arbejdskraft.

Problemet forværres af, at mange virksomheder, især i udkantskommunerne, har vanskeligt ved at rekruttere og fastholde kvalificeret, højtuddannet arbejdskraft. Dette kan samtidig anses som et paradoks, eftersom ledigheden blandt højtuddannede er høj i Aalborg kommune sammenlignet med de øvrige nordjyske kommuner jf. figur 4.

Figur 4: Ledighed, Højtuddannede (LVU) i Nordjylland

Kilde: Danmarks Statistik, 2017

Sidst, men bestemt ikke mindst, er der udsigt til mangel på faglært arbejdskraft i regionen med et arbejdskraftunderskud på ca. 5.000 faglærte i 2025. Manglen skyldes især, at der er udsigt til en stor nettoafgang fra arbejdsmarkedet af faglærte, samtidig med at efterspørgslen er stagnerende/svagt stigende⁷.

Der er således en række strukturelle udfordringer vedr. kvalificeret arbejdskraft i Nordjylland, som kræver mangfoldige indsatser på tværs af uddannelses-, beskæftigelses- og erhvervsfremmeaktører, som nævnt i indledningen til dette afsnit. Her har vi som sagt gode erfaringer og forudsætninger i Nordjylland for at håndtere disse udfordringer og realisere potentialet, hvis vi sætter ind med den rette indsats.

2.2 Digitalisering og automatisering

Nordjylland har nogle væsentlige styrker inden for digitalisering, som kan udnyttes til at løfte digitaliseringsgraden, som er lav i Nordjylland (jf. nedenstående). Aalborg Universitet er Danmarks største IT-universitet⁸ med mange forskningsområder og et stort potentiale for at sætte skub i den digitale udvikling i Nordjyllands virksomheder. Der findes ligeledes mange relevante IT-relaterede uddannelser i regionen og en lang række IKT-service og -konsulentvirksomheder i regionen, som kan bidrage til øget digitalisering på tværs af brancher (se uddybning under nordjyske styrkepositioner længere nede).

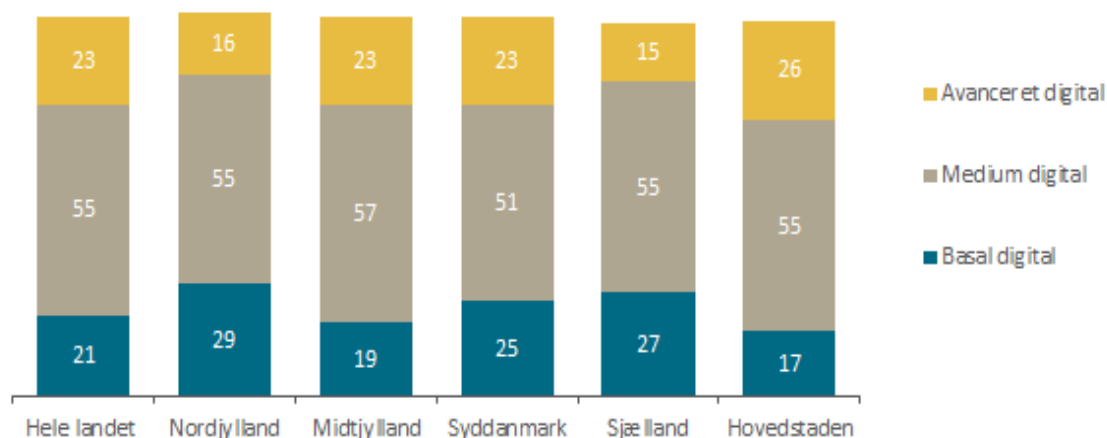
⁷ Den Regionaløkonomiske Model for Danmark, SAM-K/LINE(R)_0119, af Center for Regional- og Turismeforskning (CRT). I resultaterne er efterfølgende indarbejdet en strukturel ledighed på 3,4 % af Region Nordjylland.

⁸ AAU Match, 2018, "Breaking news: AAU er Danmarks største it-universitet", (målt i procent af de danske universiteters samlede optag på IT-uddannelser og på rangering af universitet i Danmark inden for datalogi)

Men der er en række konkrete udfordringer, der skal løses for at indfri potentialet.

Nordjyske virksomheder har den laveste digitaliseringsgrad i landet – dog ca. på niveau med sjællandske virksomheder. Mange virksomheder i Nordjylland er kun digitaliseret på et basalt niveau, og få er digitaliseret på avanceret niveau (se figur 5). Dette er en væsentlig årsag til den nordjyske produktivitets- og vækstudfordring.

Figur 5: Andel virksomheder fordelt på grad af digitalisering, og regioner

Kilde: Digitalisering i virksomhederne – regionalt og nationalt. Region Nordjylland, baseret på tal fra Danmarks Statistik, 2017

Desuden halter nordjyske virksomheder efter virksomheder i andre regioner i forhold til IT-investeringer, og nordjyske virksomheder har lavere kendskab til og prioritering af digitale udviklingsmuligheder sammenlignet med resten af landet⁹. Halvdelen af de nordjyske virksomheder, som forsøger at rekruttere IT-specialister, oplever vanskeligheder, og igen er den nordjyske industri særligt ramt med hele 73 %, som oplever rekrutteringsvanskeligheder – landets højeste andel⁷. Samlet set virker disse udfordringer som en hæmsko for de nordjyske virksomheders produktivitet og konkurrenceevne - især fordi digitalisering er en af de vækstdrivere, som har størst betydning for produktivitet og vækst. Netop derfor skal vi i Nordjylland udnytte de markante styrker vi har på digitaliseringsområdet, hvilket også uddybes i nedenstående afsnit vedr. Nordjyllands styrkepositioner.

2.3 Innovation og ny teknologi

Der skal fokuseres på at øge virksomhedernes innovationsgrad og sikre kapital til understøtning heraf. Innovation kan være med til at sænke produktionsomkostningerne og øge værdiskabelsen, og innovative virksomheder har derfor generelt en højere produktivitet end andre virksomheder. Derfor skal der blandt andet arbejdes på at øge virksomhedsledernes ambitioner og mindset for vækst og udvikling. AAU's stærke tradition for virksomhedssamarbejde kan ligeledes udnyttes som løftestang for øget forskning og udvikling i virksomhederne, men der er også potentialer i at særligt erhvervsfremmeaktørerne kan styrke virksomhedernes tro på deres egne vækstpotentialer, som er latent i mange nordjyske virksomheder.

⁹ Region Nordjylland, 2017: Digitalisering i virksomhederne – regionalt og nationalt.

Nordjyske virksomheder har i mange år investeret relativt lidt i forskning og udvikling, og andelen er faldende. Det kan blandt andet tilskrives, at aktiviteter der relaterer sig til forskning og udvikling sker mere uformelt i de nordjyske virksomheder frem for i egentlige forsknings- og udviklingsafdelinger¹⁰

De lavere investeringer i forskning/udvikling er en medvirkende årsag til, at nordjyske virksomheder halter efter de andre regioner ifht. produktiviteten. Således er det kun 17 % af de produktinnovative virksomheders omsætning, der kan tilskrives nye varer og tjenesteydelser, hvilket er den laveste andel i Danmark. Til sammenligning udgør andelen af omsætningen 23 % i Hovedstaden og Sjælland.⁹

Netop derfor skal der gøres en indsats for at øge virksomhedernes fokus på området jf. ovenfor.

2.4 Internationalisering/globalisering

Velstand, økonomisk vækst og ikke mindst produktiviteten i Nordjylland er afhængig af, at virksomhederne formår at hente viden og indtjening uden for landets grænser. Der er således brug for at udbygge de indsatser, der understøtter flere internationaliseringsparametre i virksomhederne.

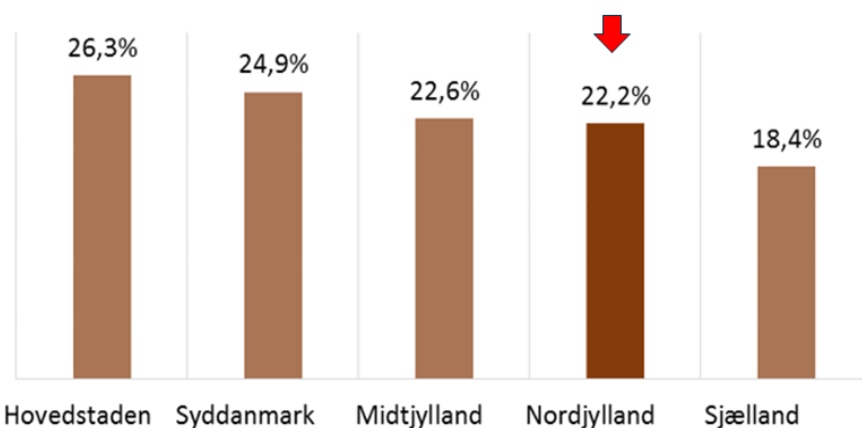
Globaliseringen giver gode muligheder for at tiltrække kompetent, udenlandsk arbejdskraft som en løftestang til øget produktivitet og en delvis løsning af arbejdskraftproblematikken i Nordjylland. Lavere råvarepriser via import- og sourcingaftaler kan også være med til at øge værdiskabelsen og dermed produktiviteten i virksomhederne. Internationalt vidensamarbejde samt øgede udenlandske investeringer er ligeledes vigtige faktorer, som kan løfte internationaliseringen af nordjyske virksomheder.

Eksporten i sig selv er en helt afgørende internationaliseringsfaktor. Men de nordjyske virksomheders eksport udgør en relativ lille andel af den samlede produktion, sammenlignet med virksomheder i de øvrige regioner. Kun virksomheder i region Sjælland har en lavere eksportgrad (se figur 6). Den forholdsvis lave nordjyske eksportgrad skyldes delvist, at relativt mange nordjyske virksomheder synes at fungere som underleverandører til virksomheder i andre regioner, der eksporterer de videreforarbejdede varer.¹¹ Det tyder således på, at mange nordjyske virksomheder er konkurrencedygtige, da de er valgt som leverandør til andre danske eksportvirksomheder.

¹⁰ Region Nordjylland, 2018: Viden og innovation i Nordjylland.

¹¹ Den Regionaløkonomiske Model for Danmark, SAM-K/LINE(R)_0119, af Center for Regional- og Turismeforskning (CRT).

Figur 6: Andel af nordjyske virksomheders produktion der eksporteres

Kilde: Region Nordjylland og Center for Regional- og Turismeforskning

For at løfte virksomhedernes internationalisering skal der som nævnt fokuseres på en række indsatses. Med den rette målrettede erhvervsfremmeindsats er der store perspektiver for en øget internationalisering af de nordjyske virksomheder.

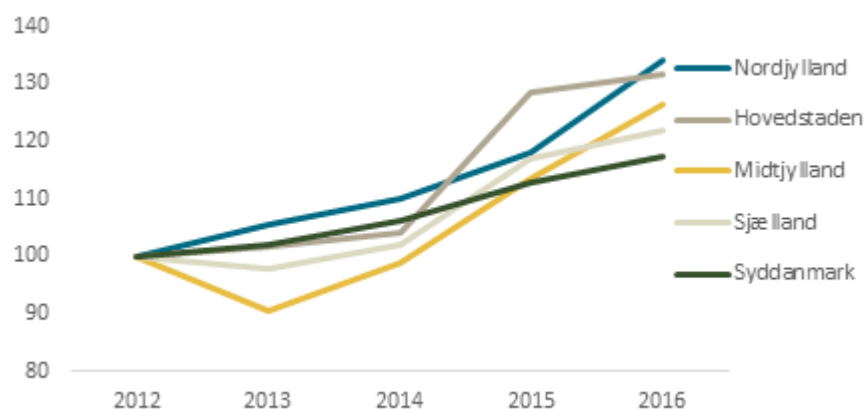
2.5 Grøn omstilling

Et område, der er store vækstforventninger til, er omstilling til en mere bæredygtig økonomi, herunder cirkulær økonomi og produktion af grønne løsninger. Der er stærke globale trends for mere vækst på området, herunder en række ressource- og miljøpolitiske målsætninger, som bidrager til en stigende global efterspørgsel på grønne løsninger.

Nordjyske virksomheder har både en række udfordringer på området, men også nogle væsentlige styrker og potentialer at stå på.

Nordjyske virksomheder har allerede i dag markant vækst fra grønne varer og tjenester, både målt på omsætning (se figur 8) og job, og mange nordjyske brancher er specialiseret i at producere varer med grønne formål - f.eks. i metalindustri, reparation, landbrug mv.¹²

Figur 8 Udviklingen i omsætning genereret fra salg af grønne varer og tjenester. Indeks 2012=100

Kilde: Grønne varer og tjenester – regional økonomi og beskæftigelse. Region Nordjylland

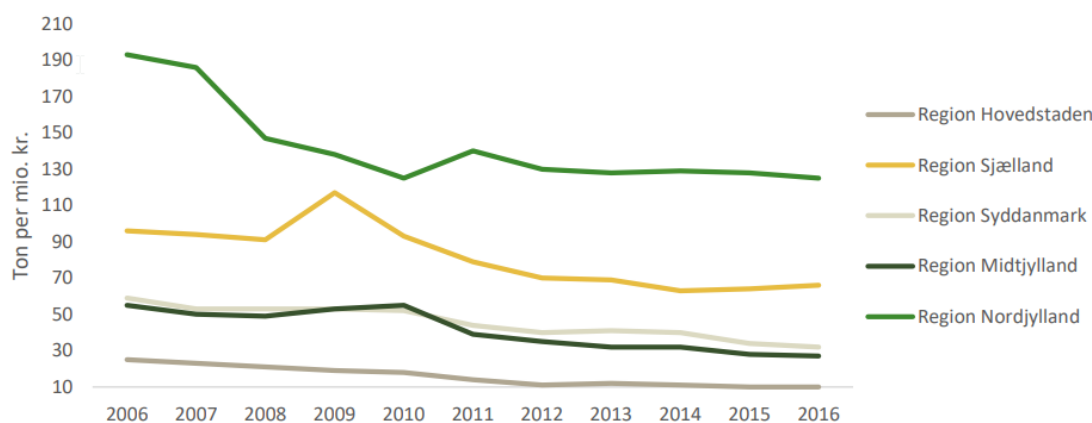
¹² Danmarks Statistik og Region Nordjylland, 2017

Der eksisterer et særligt stort potentiale for at skabe yderligere udvikling og vækst inden for grøn energi, der allerede er Danmarks næststørste eksporterhverv, og hvor Nordjylland har en forsknings- og kompetencemæssig styrkeposition. Men det kræver styrket fokus på indsatser, som i endnu højere grad kan omsætte forskningen og vidensgrundlaget til reel grøn omstilling i virksomhederne.

Ressourceproduktiviteten¹³ i de nordjyske industrivirksomheder er næstlavest ud af de fem regioner i Danmark.¹⁴ Ved at forbedre industriens evne til at udnytte de materialer, der indgår i produktionen, vil det skabe en grønnere profil, samtidig med at det kan øge produktiviteten og virksomhedernes indtjeningssevne.

De nordjyske virksomheder har reduceret deres CO₂-udledning over de senere år, men niveauet er stadig væsentlig over resten af landet (jf. figur 7). En del af forklaringen skyldes en høj andel af industrivirksomheder i den nordjyske branchestruktur, men det kan ikke forklare hele forskellen. Der er således også her behov for at tænke grøn omstilling.

Figur 7: CO₂ – udledningen (ton) per mio. kr. bruttoværditilvækst i erhvervene

Kilde: Danmarks Statistik, Data2go (RSD8) og Region Nordjylland, 2018

2.6 Iværksætteri

Nye virksomheder bringer ny viden, nye løsninger og nye forretningsmodeller på markedet, der gavner de eksisterende virksomheder og udfordrer dem til at forny sig. Iværksættere spiller derfor en vigtig rolle i forhold til at sikre dynamik, konkurrence og innovation i erhvervslivet og ikke mindst i forhold til, på længere sigt, at hæve produktiviteten. Iværksætteri er derfor vigtigt for erhvervslivet.

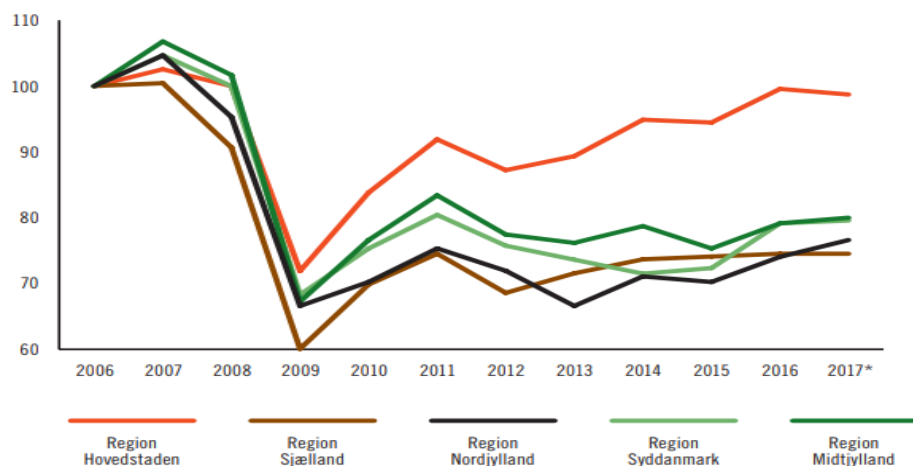
Nordjyske iværksættere har en lidt højere overlevelsesevne end iværksættere i resten af landet, og næsten otte ud af 10 nystartede virksomheder eksisterer stadig efter et år. Men også efter to, tre og fire år viser nordjyske virksomheder sig at være meget levedygtige - på niveau med region Midtjylland og Syddanmark.

I Nordjylland startes dog færre nye virksomheder op sammenlignet med de øvrige regioner, dog på nær region Sjælland (se figur 9). Generelt er det dog Hovedstaden, der rykker fra på iværksætteriet disse år.

¹³ Værdiskabelse i fht. materialeomkostninger

¹⁴ Erhvervsministeriet, 2019: Strategi for decentral erhvervsfremme

Figur 9: Udvikling i antal reelt aktive nye virksomheder i regionerne (2006=indeks 100)

Kilde: Danmarks Statistik, eStatistik, Center for Vækstanalyse, 2018

Den relativt lave etableringsrate kan f.eks. bunde i kulturelle årsager, men kulturen er noget, der kan påvirkes - f.eks. gennem uddannelsessystemet. Samtidig er det trods alt hver tredje, der har ønsker om at blive selvstændig, så der ligger et uudnyttet potentiale her. Nordjylland har desuden en særlig udfordring ved at have en lavere andel af iværksættere med brancheerfaring, hvilket er en afgørende faktor for at blive vækstiværksætter¹⁵.

Uanset størrelsen på etablerings- og overlevelseshraten for nye virksomheder, så har Nordjylland en udfordring i at få unge virksomheder ind i solide vækstforløb. Andelen af vækstiværksættere er lavere end i resten af landet, men nærmer sig dog landsgennemsnittet og udgør en fjerdedel af alle iværksættere i 2016¹⁶. Det er derfor vigtigt, at der fokuseres på indsatser, der understøtter iværksætteri i bred forstand og særligt med fokus på de iværksættere, som har ambitioner, vilje og ikke mindst potentiale til vækst. I relation hertil kan der også gøres mere for at øge andelen af spin-off iværksættere, som er iværksættere, der udspringer med baggrund i eksisterende virksomheder, og som ofte også har en højere produktivitet end uafhængige iværksættere¹⁷.

¹⁵ Region Nordjylland, 2018: Iværksætteri i Nordjylland.

¹⁶ Danmarks Statistik og Region Nordjylland, 2018

¹⁷ Rockwool Fondens Forskningsenhed, 2015

3. Nordjyllands hovedprioriteter

I Nordjylland er der en stærk tradition og gode forudsætninger for at samarbejde på tværs af kommunegrænser, på tværs af offentlige erhvervsfremme- uddannelses- og beskæftigelsesaktører og på tværs af sektorer. Trods dette gode udgangspunkt, er det afgørende for fremtidig nordjysk vækst og udvikling, at der fortsat fokuseres på at styrke og understøtte de mange indsatser inden for de nordjyske hovedprioriteter, som uddybes i afsnittene herunder.

3.1 Virksomhedsløft til bredden af virksomheder (med "vilje til at vækste")

Nordjylland har store potentialer for at realisere bæredygtig vækst og udvikling i de nordjyske virksomheder. Men der er en række udfordringer, der skal løses. Nordjylland er udfordret på, at få iværksættere bliver til vækstiværksættere, og få etablerede virksomheder kommer ind i deciderede vækstforløb¹⁸. Dette underbygges også af den lave produktivitet, som overordnet set kendetegner nordjysk erhvervsliv, jf. tidligere. Det er derfor vigtigt, at sikre tilstedeværelsen af rammeprogrammer og ydelser, som kan understøtte vækst og udvikling i bredden af virksomheder - *uanset branche eller sektor*. Der er dog særligt behov for at tilbyde understøtning af udviklingen hos virksomheder, som har vilje til og ambitioner om vækst - og som har potentialet hertil. Herved sikres i højere grad et løft mod øget produktivitet og vækst i det nordjyske erhvervsliv.

Overordnet set skal rammeprogrammerne og ydelserne tilbyde sparring, vejledning og rådgivning omkring de seks centrale vækstdrivere beskrevet ovenfor. Desuden skal der ligeledes sikres øget adgang til en bred palette af finansieringskilder¹⁹, eftersom finansiering og kapital er afgørende for at kunne investere i - og dermed effektuere vækstdriverne. På tilsvarende vis er det centralt at tilbyde råd og vejledning om ledelse, organisering og forretningsforståelse, da disse elementer også er vigtige forudsætninger for at kunne effektuere vækstdriverne optimalt.

Iværksættere skal hjælpes i opstartsfasen og sekundært i den senere udviklings- og skaleringsfase. Der vil være forskel på de tilbud, der skal gives til nyetablerede iværksættere og vækstiværksættere, men virkemidlerne vil i stort omfang være de samme. Det omfatter f.eks. vejledning og afklaring, iværksættermiljøer, mentoring, inkubatorforløb, netværksdannelse samt vejledning om og tilskud til indkøb af viden og konsulentbistand vedr. f.eks. salg/markedsføring, kapitaladgang, forretningsmodeller, produkt-/konceptudvikling mv.

Etablerede virksomheder har også brug for vejledning og støtte til udvikling og skalering, og det handler bl.a. om at afklare deres udviklingspotentialer og understøtte dem på en bred palette af faglige områder. Der vil være særlige potentialer inden for områder såsom digitalisering, industri 4.0, ledelse og organisering, kompetenceudvikling/opkvalificering, herunder rekruttering, forretningsmodeller, finansiering, netværksdannelse, innovation, eksportfremme og internationalisering, cirkulær økonomi mv.

3.2 Kvalificeret arbejdskraft

Mangel på kvalificeret arbejdskraft er som tidligere beskrevet en af de største udfordringer for den nordjyske produktivitet og vækst. For at løfte dette område kræves der en mangfoldighed af indsatser på tværs af erhvervsfremme- uddannelses- og beskæftigelsesaktører - og dermed også

¹⁸ Se: Erhvervsstyrelsens statistikbank på; <https://regionalt.erhvervsstyrelsen.dk/regional-statistikbank>.

¹⁹ Herunder "softfunding", opstartskapital, risikovillig kapital, "intelligent kapital" mv.

politikområder. Desuden kræver indsætserne et vedholdende engagement, idet resultaterne af indsætserne i mange tilfælde har længerevarende perspektiver.

Grunden til denne nordjyske prioritering er, som tidligere nævnt, at der frem mod 2025 efterspørges flere medarbejdere, end arbejdsstyrken kan levere, og herunder særligt faglært arbejdskraft²⁰ samt STEM-kompetencer på tværs af alle uddannelsesniveauer²¹. Hertil kommer de strukturelle udfordringer med mismatch mellem det store udbud af højtuddannede i Aalborg kommune, samtidig med at mange virksomheder i udkantskommunerne har vanskeligt ved at rekruttere og fastholde højtuddannede. Kombineret med den teknologiske udvikling, som forventes løbende at ændre grundlæggende på virksomhedernes arbejdskraftbehov, stiller dette nye krav i krydsfeltet mellem uddannelses-, beskæftigelses- og erhvervspolitik, hvor der skal arbejdes målrettet på at sikre, at uddannelses- og opkvalificeringstilbud er tilstrækkeligt fleksible til at imødekomme ændringer i efterspørgslen på kompetencer.

I Nordjylland eksisterer der allerede i dag en god sammenhæng og et stærkt samarbejde mellem de tre policy-områder, men jo mere det styrkes, desto større er potentialet for vækst og udvikling i Nordjylland. I det samarbejde skal det sikres, at Nordjylland har en kvalificeret arbejdsstyrke og et uddannelsessystem, der matcher virksomhedernes behov. Der skal særligt fokuseres på at fremme STEM- og digitaliseringskompetencer både ved generel opkvalificering og ved at øge udbuddet af personer i arbejdsstyrken med disse kompetencer. Endvidere er det afgørende at opkvalificere ufaglærte til faglærte samt at øge den generelle beskæftigelse i Nordjylland via social inklusion, rekruttering og fastholdelse.

Ovenstående mål kræver indsætser på en række områder. Der kan eksempelvis arbejdes med indsætser vedrørende kompetenceudvikling/opkvalificering af eksisterende medarbejdere, rådgivning til virksomhedsledere om strategisk kompetenceplanlægning, uddannelsesplanlægning på uddannelsesinstitutionerne, markedsføring af relevante uddannelser, øge attraktiviteten for bosætning og job i yderkommunerne, tiltrækning af udenlandsk arbejdskraft, indsætser for at inkludere udsatte borgere mv. Samlet set kræves tværgående koordinering/videndeling mellem policy-aktører for løbende at sikre bedre grundlag for indsætser.

3.3 Nordjyske styrkepositioner

Den nordjyske erhvervsstruktur er bredt funderet men samtidig kendetegnet ved en koncentration af virksomheder inden for bestemte brancher og erhvervsområder, der har særlige forudsætninger for vækst. Det gælder virksomheder, som er en del af værdikæden inden for vækstbrancher, samt virksomheder i brancher, som traditionelt er stærke i regionen. Nordjyllands erhvervspolitiske styrkepositioner skal findes i en kombination af de forhold, som har afgørende indflydelse på evnen til at skabe vækst i regionens virksomheder og på regionens muligheder for at tiltrække virksomheder og investeringer udefra.

De nordjyske styrkepositioner er fundet ud fra en analyse med tre perspektiver, som er indbyrdes forbundne:

- Erhvervsmæssige styrker – dvs. hvordan bestemte brancher præsterer i forhold til at skabe vækst og udvikling i regionen - med særligt fokus på styrkelse af produktiviteten.

²⁰ Den Regionaløkonomiske Model for Danmark, SAM-K/LINE(R)_0119, af Center for Regional- og Turismeforskning (CRT). I resultaterne er efterfølgende indarbejdet en strukturel ledighed på 3,4 % af Region Nordjylland.

²¹ Højbjerg, Brauer, Schultz 2019: Status på STEM-området i Region Nordjylland - Virksomhedernes rekrutteringssituation.

- Kompetencemæssige styrker – dvs. om de uddannelsesmæssige kompetencer, der efterspørges inden for branchen, er til stede i regionen.
- Forskningsmæssige styrker – dvs. forskningsområder i relation til de analyserede brancher, hvor forskere i regionen står stærkt, og hvor der evt. er tradition for samarbejde med erhvervslivet.

Som et fjerde vigtigt vurderings-element er der også taget højde for;

- Stedbundne styrker – dvs. erhvervsområder, som har en særlig tilknytning til og væsentlighed for Nordjylland

Ud fra ovenstående metode har Nordjylland fire erhvervsområder; "*Det smarte*", "*Det grønne*", "*Det blå*" og "*Det attraktive*", som er særligt stærke i regionen, og som har særligt vækstpotentiale grundet global og national efterspørgsel. Samtidig er det områder, der spiller godt sammen og styrker virksomhedernes konkurrenceevne – ikke kun i selve branchen, men også i andre brancher - og i hele Danmark.

På tre af de fire erhvervsområder findes der i dag velfungerende og stærke klyngeorganisationer med base i Nordjylland. Alle klynger står på et stærkt fundament af samarbejde mellem det private, det offentlige og forskning/uddannelse, og de er et effektivt virkemiddel, der understøtter samarbejde, innovation og forretningsskabelse i det private erhvervsliv. Men for hver styrkeposition er der også et generelt behov for at sikre mere koordinering, sammenhæng og synergi på tværs af de erhvervs-, kompetence- og forskningsmæssige styrker og mellem erhvervsfremme- uddannelses- og beskæftigelsesaktørerne – et behov, som rækker ud over selve klyngerne. I de følgende afsnit gives der derfor også en karakteristik af de fire nordjyske styrkepositioner ²², som favner andet og mere end klynger, og som kan kræve etablering af nye, tværgående partnerskaber m.v.

3.3.1 Det smarte – IKT og digitalisering

IKT og digitalisering er et nordjysk vækst- og styrkeområde - især inden for service og konsulentvirksomheder og en række stærke forskningsområder. Eksempelvis er intelligente transportsystemer, digital mobilitet og intelligent logistik samt sundheds- og robotteknologi særlige nordjyske styrker ift. resten af landet.

Nordjyllands erhvervsmæssige og forskningsmæssige styrker inden for IKT og digitalisering skal udnyttes til at understøtte nordjyske virksomheder i at blive mere digitale og komme længere op ad digitaliseringsstigen. Styrkelse af IKT-virksomheder og IKT-kompetencer ses som en katalysator til digitalisering i *hele det nordjyske erhvervsliv*.

I krydsfeltet mellem IKT og energi, dvs. det smarte og det grønne, findes endvidere et uforløst potentiale i forhold til Smart City, smarte energisystemer, energioptimering mv.

Erhvervsmæssige styrker:

IKT-sektoren i Nordjylland er domineret af virksomheder inden for IKT-service og -konsulentvirksomhed. Branchen bidrager meget positivt til den nordjyske økonomi med en produktivitet et stykke over gennemsnittet for private erhverv i regionen og en meget markant vækst i både beskæftigelse og produktivitet de senere år - en vækst, som har været højere end i resten af landet. De fortsatte vækstperspektiver for branchen er særdeles gode. I OECD's forventninger til

²² Hvor kilden ikke er angivet refereres til en analyse af "Nordjyllands tværgående styrkepositioner" (Region Nordjylland og DAMVAD, 2018).

udviklingen i global efterspørgsel, er branchen placeret som nummer 2 blandt 56 brancher²³. Inden for IKT-erhvervene er vækstlaget således også stærkt overrepræsenteret og med specielt mange potentielle vækstvirksomheder²⁴.

Kompetencemæssige styrker:

I Nordjylland findes et stort udbud af uddannelser, som er relevante for IKT-servicevirksomhederne - specielt på AAU men også på UCN. I den nordjyske arbejdsstyrke findes dog generelt færre med en videregående uddannelse af relevans for IKT-erhvervene sammenlignet med de øvrige regioner - både ift. personer med en IT-teknisk uddannelsesbaggrund og personer med en baggrund i ledelse og økonomi.

Forskningsmæssige styrker:

AAU rummer en række stærke, generiske forskningsmæssige styrker af relevans for IKT-sektoren, bl.a. inden for datalogi, og -applikationer, herunder intelligente indlejrede systemer, robotteknologi mv. Der findes desuden en række tværgående forskningsstyrker på AAU, som deles med andre erhvervspolitiske styrkeområder - fx. i elektronik og kontrolsystemer (energiteknologi - jf. "Det grønne") og teknologier til bl.a. overvågning og diagnosticering (sundheds og velfærdsteknologi). Forskere på AAU samarbejder også hyppigt med IKT-virksomheder, ligesom nordjyske IKT-virksomheder også hyppigt er involveret i forskningssamarbejder med et universitet.

3.3.2 Det grønne – Energi og grøn omstilling

Nordjylland har en styrkeposition inden for energiteknologi, herunder særligt produktion af energiteknologisk udstyr og anlæg. Ligesom IKT og digitalisering er denne styrkeposition relevant for en meget bred skare af virksomheder og tager afsæt i en række forskningsmæssige styrker.

Med øget global efterspørgsel på energibesparende processer og produkter samt på bæredygtige og cirkulære produkter giver styrkepositionen en konkurrencefordel for Nordjylland.

Erhvervsmæssige styrker:

Nordjylland har en betydelig styrke inden for fremstilling af energiteknologisk udstyr og anlæg, dvs. kedler, pumper, kompressorer, køle og ventilation mv. Branchen rummer mange vækstvirksomheder²⁵ og har både et højere produktivitsniveau og en højere beskæftigelsesandel inden for branchen end i resten af landet. Den bidrager derfor meget positivt til økonomien og beskæftigelsen i regionen. Den nordjyske styrkeposition udgør en del af en større Vestdansk styrkeposition og specialisering.

Kompetencemæssige styrker:

Den nordjyske arbejdsstyrke og uddannelsesinstitutionerne i regionen understøtter i nogen udstrækning produktion af energiteknologisk udstyr og anlæg - dvs. med en høj andel af personer inden for relevante erhvervsfaglige og korte videregående uddannelser. Der er desuden et potentiale i en bedre udnyttelse af de relativt mange Ph.d.'er inden for de tekniske videnskaber, som findes i arbejdsstyrken, og som uddannes fra AAU.

Forskningsmæssige styrker:

AAU har en meget klar forskningsmæssig styrke med et stort industrielt potentiale på tværs af energi og elektronik - særligt en international førerposition inden for forskning i effektelektronik og

²³ KRAKA & Deloitte, 2017: Small Great Nation, Muligheder og udfordringer

²⁴ Region Nordjylland, 2018: Det nordjyske vækstlag 2.o.

²⁵ Region Nordjylland, 2018: Det nordjyske vækstlag 2.o.

energiudnyttelse samt intelligente energisystemer. Derudover er der i Nordjylland betydelige forskningsstyrker inden for vedvarende energiformer, herunder vind, bølge, brint mv., hvor der i regionen findes flere testcentre. Desuden findes styrker inden for trådløse kontrolsystemer samt decentral kraftvarme og energiplanlægning. AAU har en udviklet tradition for virksomheds-samarbejde på energiområdet, særligt inden for de længerevarende, videntunge projekter.

3.3.3 Det blå – Maritim og fiskeri

Det maritime erhverv er traditionelt et meget stærkt erhverv i Nordjylland, særligt i tilknytning til havne, spedition og godshåndtering samt skibsbygning og grønt maritimt udstyr. De fem største havne i Nordjylland er i gang med at udvide, hvilket forventes at føre til nye aktiviteter inden for bl.a. offshore og maritime services.

Nordjylland har generelt en stærk fødevarsektor, men særlige styrker her findes i relation til fiskeriet, eftersom den største andel af fisk landes i region Nordjylland sammenlignet med de øvrige regioner. I relation til fiskeriet eksisterer der endvidere et stærkt samspil mellem de erhvervs-, forsknings-, og kompetencemæssige styrker.

I krydsfeltet mellem det blå, det grønne og det smarte / maritim, energi og IKT ligger offshore/hav-vindmøller, grøn omstilling i den maritime industri, reduktion i udledninger fra skibe mv. Det er således tre styrkepositioner, der i høj grad understøtter hinanden.

Erhvervsmæssige styrker:

Det maritime område i Nordjylland er kendetegnet ved styrker omkring havne, spedition og godshåndtering, skibsbygning, skibsfart og fiskeri, som i høj grad bidrager til at styrke produktiviteten og beskæftigelsesvæksten i regionen. Desuden findes der relativt mange vækstvirksomheder inden for det maritime område i Nordjylland²⁶. Endelig er der særdeles positive udsigter for den fremtidige efterspørgsel efter danske maritime varer og tjenester. "Skibsfart" ligger således på 1. pladsen blandt 56 brancher ift. OECD's forventninger til udviklingen i global efterspørgsel, mens hjælpetjenester ifm. transport ligger på en 4. plads²⁷.

Kompetencemæssige styrker:

De maritime brancher er generelt godt understøttet af mange med en relevant teknisk uddannelsesbaggrund i arbejdsstyrken og på uddannelsesinstitutionerne - herunder på MARTEC og fiskeriskolen på EUC Nordvest (Danmarks eneste fiskeriuddannelse). Generelt er der dog relativt set færre i den nordjyske arbejdsstyrke med relevante tekniske lange og mellemlange uddannelser og færre med en ledelsesfaglig uddannelse end i resten af landet.

Forskningsmæssige styrker:

Der findes markante forskningsmæssige styrker på AAU i relation til hav-vindmøller, og andre marinestrukturer, havnebyggeri og -planlægning, satellitovervågning af skibe, IT-logistik, i forhold til havne og shipping, samt i optimering af energiforbrug på skibe. I relation til fiskeriet findes styrker på DTU-Aqua - både i Hirtshals, hvor der forskes i forskellige områder af fiskeriteknologi, herunder energivenligt fiskeri og i selektive, skånsomme og effektive fangstmetoder mv., og i Nykøbing Mors, hvor der forskes i fiskeri og produktionen af især østers, blåmusling og hummer. De nordjyske

²⁶ Region Nordjylland, 2018: Det nordjyske vækstlag 2.0.

²⁷ KRAKA & Deloitte, 2017: Small Great Nation, Muligheder og udfordringer.

maritime virksomheder er i nogen grad orienteret mod samarbejde med forskere, dog oftest forskere fra universiteter uden for regionen.

3.3.4 Det attraktive - Turisme

Turismen er et vigtigt erhverv for Nordjylland, som bidrager med udvikling og arbejdspladser i hele regionen, og som har en særlig stor betydning i kyst- og landområderne²⁸. Turismen bidrager således både til at arbejdspladserne og arbejdskraften er tilgængelig i hele regionen, og til at kyst- og land/yderområder er attraktive - ikke blot for turister, men også i forhold til bosætning, hvilket kommer øvrige erhverv til gode ift. arbejdskraft. Med markedsføring af hele regionen bidrager turismeerhvervet til at fortælle om Nordjylland som en attraktiv region at besøge såvel som at bo i.²⁹

I Nordjylland er der en stærk vilje til at samarbejde på tværs af hele regionen og mellem private og offentlige aktører, og netop denne styrke kan bidrage til at vende en udvikling, hvor turismen i Nordjylland har været udfordret og tabt markedsandele - særligt i kystturismen.

Erhvervsmæssige styrker:

Det nordjyske turismeerhverv går på tværs af forskellige brancher og rummer mellemstore og små virksomheder, hvoraf nogle kan kategoriseres som fyrtårne for nordjysk og dansk turisme, samt en underskov af mikrovirksomheder, som trods deres størrelse er utroligt vigtige for det samlede turismeprodukt og for fortsat udvikling i yderområderne. Også sammenholdt med resten af landet betyder turismeerhvervet mere for Nordjylland, da erhvervet udgør 2,4 % af regionens samlede udbud af varer og tjenester sammenlignet med landsgennemsnittet på 1,9 %³⁰. Samtidig præsenterer det nordjyske turismeerhverv godt med en tilfredshed, som ligger pænt over landsgennemsnittet. Ud af de 10 bedst bedømte feriesteder i Danmark ligger fire i Nordjylland³¹.

Kompetencemæssige styrker:

I Nordjylland udbyder kompetente uddannelsesinstitutioner en række erhvervsfaglige- og videregående uddannelser, der enten arbejder med turisme eller elementer af turisme og oplevelser. Samtidig udbyder flere uddannelsesinstitutioner kurser og uddannelser af forskelligt omfang og varighed, som kan bidrage til opkvalificering af den ufaglærte arbejdskraft, som turismeerhvervet beskæftiger, samt videreuddannelse af de højt kvalificerede medarbejdere, som skal have opdateret eller udvidet deres kompetencer.

Forskningsmæssige styrker:

AAU har historisk set haft og har stadig en markant styrkeposition inden for de tværfaglige forskningsfelter turisme og oplevelsesøkonomi. Forskningen sker i spændingsfeltet mellem universitetets fakulteter, herunder det humanistiske, fx design og forståelse af oplevelser, det samfundsvidenskabelige, fx planlægning og økonomi i oplevelseserhvervene samt det tekniske, fx digitalisering og anden anvendelse af ny teknologi i turismeproduktet. Grundet oplevelses- og turismeerhvervenes betydning for og volumen i Nordjylland har der desuden også i mange år været udviklet et godt samarbejde mellem AAU, Region, kommuner og virksomheder inden for områderne.

²⁸ Region Nordjylland, 2018: Turismen i Nordjylland

²⁹ Særligt for turismen er de stedbundne styrker (kvaliteter) væsentlige at tage i betragtning, da hovedparten af turismen skyldes Nordjyllands geografiske placering ved naturskønne kyststrækninger.

³⁰ VisitDenmark, 2016: Turismens Økonomiske betydning i Danmark 2016.

³¹ Dansk Kyst- og Naturturisme, 2017: Tilfredshedsanalyse.